

מסעם לפולין של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית משלחת "השחר"

שרית טילוביץ לוי

בהנחיית: פרופ' זהבית גרוס

עבודת גמר המוגשת כמילוי חלק מהדרישות

לקבלת התואר "מוסמך האוניברסיטה"

בבית הספר לחינוך

אוניברסיטת בר-אילן

מחקר זה נערך בסיוע מענק מחקר מקרן שלם

הקרן לפיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית ברשויות המקומיות

2017

קרן שלם/2017/641

תמצית

מחקר איכותני זה עוסק במשלחות משרד הרווחה, של בוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (מש"ה), למחנות הריכוז וההשמדה בפולין (משלחת "השחר").

מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון את תופעת מסעם לפולין של אנשים עם מש"ה, מנקודת מבטם של המשתתפים ומנקודת מבטה של החוקרת שהתלוותה למשלחת כ"משתתפת צופה".

לאחר ניתוח הממצאים ניתן לומר כי חברי משלחת "השחר 6", אנשים בוגרים בטווח הרמה הקלה של המוגבלות, עברו מסע משמעותי ומלמד.

נמצא כי כאשר תהליך הלמידה מתבצע באופן חווייתי, רב-חושי, ממחיש ואוטנטי, על אדמת פולין, תוך כדי תיווך, התאמה והבניה, ניתן להקנות ידע בנושא השואה, גם לאנשים בוגרים עם מש"ה וכי הם מצליחים להגשים את מטרות המסע לפולין. הם חווים מסע זה כתהליך למידה חשוב, המתבטא הן בפן הקוגניטיבי והן בפן הרגשי. באמצעות הלמידה הרגשית, הם מצליחים לעבור תהליכים קוגניטיביים ומטה-קוגניטיביים ומצליחים ללמוד ולרכוש ידע בנושא מורכב כמו השואה, בהתאם לגילם ולרמתם.

אמנם למידה חווייתית ורגשית זאת טמנה בחובה קשיים ואתגרים מסוגים שונים, איתם נאלצו להתמודד המשתתפים ובגינם הם נזקקו לתמיכות, אך היא גם הבליטה את הכוחות והחוזקות הטמונים בהם, את יכולתם להתמודד, לצמוח ולפתח חוסן. המסע הקבוצתי והאינטראקטיבי שבו השתתפו קידמה אצלם את הלמידה בנושא השואה והפכה אמצעי לחיזוק זהותם ושייכותם. נמצא כי הם הצליחו לחוש הזדהות עם העם היהודי ושייכות לארץ ישראל, למדינת ישראל ולמשפחת המוצא שלהם.

תקציר

"כשאנחנו מרגישים יש לנו יותר ידע" (עומר- שם בדוי, חבר משלחת "השחר 6" לפולין).

מחקר זה עוסק במסעם של בוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, שמוציא משרד הרווחה לפולין (משלחת "השחר"). המסע לפולין הינו אחד מתוכניות ההתערבות שבחר משרד הרווחה, לצורך הקניית ידע בנושא השואה לבוגרים עם מוגבלות שכלית ומתוך ציפייה כי הם מסוגלים ללמוד ויכולים להעשיר את הידע שלהם בתחום זה.

מטרת המחקר הנוכחי הייתה לנתח ולבחון את תופעת המסע לפולין של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, סביב הרמה הקלה של המוגבלות.

שאלות המחקר שנבדקו הן:

א. באיזה אופן חווים ומפרשים בוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, את המסע למחנות הריכוז וההשמדה מנקודת מבטם ומנקודת מבטה של החוקרת שנלוותה למשלחת כמשתתפת צופה.

ב. האם וכיצד בוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית שיצאו למסע לפולין, הצליחו לממש את המטרות החינוכיות והלימודיות כפי שהוגדרו, על ידי משרד החינוך ומשרד הרווחה.

במהלך העשורים האחרונים, לימוד נושא השואה הפך לחלק מתכניות החינוך במספר מדינות בעולם (Mailes & Gundare & Batelaan, 2003; Bastel, Matzka & Miklas, 2010; Utgaard, 2003; Spalding, Savage & Garcia, 2007; Cowan, 2012). בישראל מסעות בני הנוער לפולין הינה תופעה מוכרת ונפוצה, הנחשבת אחד מהאירועים המרכזיים במערכת החינוך הישראלית (Podoshen, Hunt & Andrzejewski, 2015), סביבה התפתח שיח של מצדדים ומתנגדים. לפי גרוס, השואה מהווה את אחד ממרכיבי היסוד החשובים ביותר בזהות היהודית של צעירים בישראל (Gross, 2010a). בהקשר זה, תופעת המשלחות לפולין הינה תופעה חדשה יחסית בקרב אוכלוסייה עם מוגבלות ועדיין אינה מוכרת דיה. אנשים עם מש"ה¹ נעדרו משך שנים ארוכות מהשיח החברתי-לאומי אודות השואה. תופעה זאת של

¹ מוגבלות שכלית התפתחותית- מש"ה

הוצאת משלחות בוגרים עם מש"ה לפולין, התפתחה על קרקע פורייה, של שינויים בתפיסות ועמדות כלפי אנשים עם מוגבלויות בארץ ובעולם והכוללת שינויים במדיניות ביחס לטיפול בהם (Salvador-Carulla and Bertelli, 2008) .. בשנת 2012 אשררה מדינת ישראל את אמנת האו"ם בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות. קידום זכותם לשוויון הזדמנויות, ואף נקיטת פעולות אקטיביות להענקת נגישות לכל תחומי החיים. בין היתר מדובר על הזכות לגישה למזיאונים, לאתרי הנצחה ולאתרים בעלי חשיבות תרבותית לאומית.

תופעת המסעות לפולין נחקרה בקרב אוכלוסייה עם התפתחות תקינה (לב 2007, 1998; דידוביץ וסואן, 2011), אך טרם נחקרה בקרב אוכלוסייה עם מש"ה. מחקר זה נועד לשפוך אור על התופעה כדי לבחון את האופן שבו אנשים עם מש"ה חווים את המסע לפולין ואת האופן בו הם מגשימים את מטרות המסע.

שיטת המחקר

שיטת המחקר שנבחרה למחקר הנוכחי היא הפרדיגמה האיכותנית והאסטרטגיה שנבחרה הינה חקר מרובה מקרים (Stake, 1995). גישה זו מאפשרת בחינה הוליסטית מורכבת לניתוח הממצאים במטרה להשיג תיאור מפורט, מעמיק וכולל של תהליכים ופרשנויות סובייקטיביות, של הנחקרים. בשנים האחרונות, התרחבה המגמה לחקור אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים באמצעות השיטה האיכותנית, שנותנת זווית מבט מיוחדת ומכבדת, השמה דגש על יכולת האדם המוגבל בשכלו, לבטא את מחשבותיו, רצונותיו וחוויותיו (נירי, 2010). המחקר הנחקר הוא משלחת "השחר 6" שיצאה לפולין באוגוסט 2015 והמקרים המשתתפים כוללים 21 חברי משלחת שנבחרו לצאת למסע- בוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (בטווח הרמה הקלה של המוגבלות). החוקרת במחקר הנוכחי, שימשה כמשתתפת צופה לאורך כל התהליך, החל משלב גיבוש הקבוצה, ההכנה למסע ובמשך המסע עצמו. החוקרת יצאה למסע כראש המשלחת, ערכה תצפיות, ניהלה יומן מסע, תעדה את שיחות הערב הקבוצתיות שנערכו בכל אחד משלבי המסע וראיינה את המשתתפים לאחר שובם ארצה. ניתוח החומרים שנאספו במחקר הנוכחי נעשה על פי גרוס, (1995). ההיגדים (המילים), שמשו יחידות ניתוח ונעשה חיפוש אחר נושאים ודפוסים דומים שחוזרים על עצמם במטרה לזהות קטגוריות וקשרים בין הקטגוריות (גרוס, 1995). בפועל בוצעו מספר שלבים בתהליך ניתוח הנתונים (מיומן המסע, מתיעוד שיחות הערב והראיונות). בשלב הראשון אותרו קטגוריות ראשוניות (ETIC) שהיו מבוססות על תיאוריות קודמות, על פיהם מוינו ונותחו התכנים באופן גלוי (צבר בן יהושע, 1997). בשלב השני נעשה תהליך אינדוקטיבי לאיתור קטגוריות חדשות (EMIC). חומרי הגלם נקראו מספר פעמים לצורך

היכרות מעמיקה איתם וניתוח ראשוני בגישת הקידוד הפתוח. תחילה אותרו מילים ומשמעויות מתוך ההיגדים והמילים ובהמשך נבחן הקשר בין המשמעויות שלהם בתוך הטקסט, במטרה ליצור קטגוריות זמניות ראשוניות (קסן וקרומר-נבו, 2010). בשלב הבא נעשה ניתוח ממפה בו נבחנו היחסים בין הקטגוריות לבין עצמן ובין קטגוריות לתת – קטגוריות, תוך זיהוי ואיחוד קשרים ליצירת היררכיה בין קטגוריות (Glaser & Strauss, 1967; Denzin & Lincoln, 2011). לבסוף אותרה קטגוריית על, המשפיעה ומזינה את הקטגוריות האחרות והמוצגת במודל תיאורטי, הקושר בין הספרות המקצועית לתיאוריות ידועות ורלבנטיות למחקר הנוכחי. בתום תהליך הניתוח, הוגדרו שמונה קטגוריות, שאחת מהן נבחרה כקטגוריה מרכזית והוגדרה כ"למידה חווייתית אותנטית בלתי אמצעית ורב חושית". נמצאו קשרים המובילים לשאר הקטגוריות והן: "תחושות ורגשות", "רכישת ידע", "כוחות וחוזקות אישיים לצד קשיים מסוגים שונים", "שימוש במנגנוני הגנה וצורך בסיוע ובתמיכות", "קשרים ושייכות", "המסע כחוויה מכוננת", "שינוי אישי".

ממצאים עיקריים ודין

לאחר ניתוח הממצאים ניתן לומר כי כאשר תהליך הלמידה מתבצע באופן חווייתי, רב-חושי, ממחיש ואוטנטי, על אדמת פולין, תוך כדי תיווך, התאמה והבניה, ניתן להקנות ידע בנושא השואה, גם לאנשים בוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

ממצאי המחקר תואמים ממצאי מחקרים קודמים שנעשו על אוכלוסיית תלמידים נורמטיבית והמעידים כי המסעות לפולין הינם משמעותיים כאשר מדובר באוכלוסייה ללא מוגבלות (דוידוביץ וקנדל, 2006; דוידוביץ וסואן, 2011; יעקובי זילברברג, 2008; לב, 2007; Bacon & Kimball, 1989; Ewert, 1989; Chan, 1995; Berman & Davis-Berman, 2012; Cross, 2002; Reid, 1983; Pfeiffer & Jones, 1983; Gross, 2010a; Jacobs, 2014; Cowan & Maitles, 2007; Romi & Lev, 2007).

להלן:

א. באשר לשאלה - באיזה אופן חווים ומפרשים המשתתפים הללו, את המסע למחנות הריכוז וההשמדה מנקודת מבטם ומנקודת מבטה של החוקרת, שנלוותה למשלחת כ"משתתפת צופה". נמצא כי בוגרים עם מש"ה חווים את המסע לפולין כתהליך למידה חשוב, חווייתי ומשמעותי שהתבטא הן בפן הקוגניטיבי והן בפן הרגשי. נמצא כי חוויית המסע מפעילה בקרבם תהליכים משולבים, קוגניטיביים ורגשיים, הנשזרים זה בזה ומושפעים זה מזה. באמצעות הלמידה הרגשית, הם מצליחים לעבור תהליכים קוגניטיביים ומטה-קוגניטיביים ומצליחים ללמוד ולרכוש ידע בנושא מורכב כמו השואה, בהתאם לגילם ולרמתם. אמנם למידה חווייתית ורגשית זאת טמנה בחובה קשיים ואתגרים מסוגים שונים,

איתם נאלצו להתמודד המשתתפים ובגינם הם נזקקו לתמיכות, אך היא גם הבליטה את הכוחות והחוזקות הטמונים בהם, את יכולתם להתמודד, לצמוח ולפתח חוסן. המסע אף הוביל לשינויים חיוביים ברמה האישית, תוך שיפור ביטחונם ודימויים העצמי של המשתתפים ותוך שיפור מעמדם בעיני הסובבים אותם. המסע הקבוצתי והאינטראקטיבי שבו השתתפו קידמה אצלם את הלמידה בנושא השואה והפכה אמצעי לחיזוק זהותם ושייכותם. בעקבות יציאתם למסע של אנשים עם מש"ה נמצא כי הם הצליחו לחוש הזדהות עם העם היהודי ושייכות לארץ ישראל, למדינת ישראל ולמשפחת המוצא שלהם. במובן הזה, הם אינם שונים מבני נוער ללא מוגבלות, שכן דוידוביץ וסואן (2011), מציינים כי הרוב המכריע של המחקרים שנערכו בתחום העמדות והזהות בעקבות המסע, מצביעים על כך שחווית הנסיעה לפולין משמשת אמצעי לאשרור ולחיזוק הזהות היהודית-ישראלית, הערכים הציוניים והלאומיים, של השייכות יהודית (גרס, 2000; רומי ולב 2003; דוידוביץ וקנדל 2006; דוידוביץ וסואן, 2011; Podoshen, Hunt & Andrzejewski, 2015).

ב. באשר לשאלת המחקר - האם וכיצד בוגרים עם מש"ה שיצאו למסע לפולין, הצליחו לממש את המטרות החינוכיות והלימודיות כפי שהוגדרו על ידי משרד החינוך ומשרד הרווחה. נמצא כי בוגרים עם מש"ה הצליחו לממש את מטרות המסע באופן הבא:

1. הנבדקים במחקר הנוכחי רכשו ידע, גילו התעניינות והזדהות עם חיי היהודים באירופה לפני ובתקופת השואה. אלו התבטאו למשל בשאלת שאלות, בתגובות לאורך המסע וגם בראיונות שנערכו כעבור פרק זמן לאחר שובם ארצה.
 2. נמצא כי רכישת ידע והחוויה האמוציונאלית חברו אצלם יחדיו, הם הצליחו להזדהות עם העם היהודי ועם ערכיו. הדבר התבטא למשל בדיבור על שייכות לעם היהודי ובחיבור לסמלים יהודיים.
 3. הנבדקים נחשפו לתכנים של חינוך לציונות, הומאניות ולזכויות אנוש שהתבטאו בהשתתפות פיזית בטקסים ובהתרפקות על סמלים לאומיים כמו הנפת הדגל ושירת התקווה.
 4. הלמידה החווייתית והרב חושית באה לידי ביטוי בקרב הנחקרים במסע באופן ויזואלי, אודיולוגי, קינסטטי ובאמצעות חוש הריח.
- הממצאים הללו תואמים את הטיעון של Maitles (2011), כי ביקור במחנות ההשמדה יכול לספק למבקרים הבנה גדולה יותר של היקף האכזריות והטרגדיה שהתרחשה שם ומסייעת להם בתהליך הלמידה וההבנה.

ממצאים אלו תואמים גם את המחקרים הטוענים כי השהייה במקומות בהם התרחשו האירועים עצמם, ההתנתקות מחיי היום יום וההתמקדות בתחום הדעת היחיד תוך הסטת דברים אחרים לשוליים, והתייחסות למימד הרגשי – מאפשרים תנאי למידה מקסימאליים (לב, תש"ע).

מדובר במסע חווייתי המאפשר למידה רב – חושית כוללנית הפונה אל כל חווייתו של הלומד. חוקרים רבים מדווחים כי למידה חווייתית מסייעת בהקניית ידע, באמצעות החוויה הרגשית ואף עשויה לגרום לשינוי התנהגותי וחברתי. זאת ועוד, החוויה האישית מהווה בסיס ללמידה אצל אוכלוסיות נורמטיביות, כל שכן אצל אוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים (Bacon & Kimball, 1989; Reid, 2002 Ewert, 1989; Chan,2012; Cross, 2002; יעקובי זילברברג, 2008).

לסיכום ניתן לציין כי משתתפי המחקר הנוכחי, אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ברמה קלה, נמצאו מתאימים להשתתף במסע למחנות ההשמדה לפולין והמסע משמעותי ומלמד עבורם, כפי שהוא משמעותי באוכלוסייה הכללית. יחד עם זאת ולמרות ההתאמה הגבוהה שנמצאה בין ממצאי מחקרים קודמים שבוצעו על אוכלוסיות ללא מוגבלות, לבין אוכלוסיית המחקר הנוכחי, נמצאו מאפיינים ייחודיים האופייניים לאנשים עם מש"ה בסיטואציית המסע לפולין כמו רמת פחד גבוהה, עוצמת הגעגועים למשפחות והצורך המוגבר בתמיכות חיצוניות (על כל אלו יורחב בגוף המחקר). לפיכך, חשוב להצביע על מספר פרמטרים הראויים להתייחסות ספציפית בעתיד, ביחס להוצאת משלחות לפולין של בוגרים עם מש"ה והם יופיעו להלן בהמלצות.

מסקנות

המסקנה העיקרית העולה ממחקר זה הינה כי היות ונושא השואה הינו חלק מהקונצנזוס הלאומי במדינת ישראל, והיות ולאנשים עם מש"ה הזכות לשוויון זכויות והזדמנויות בכל תחומי החיים, יציאה למסע לפולין של אנשים עם מש"ה, עשויה להוות עבורם הזדמנות ללימוד נושא השואה, להזדהות עם העם היהודי, להשגת תחושת שייכות לארץ ישראל, למדינת ישראל ולמשפחת המוצא שלהם. לפיכך, יש להמשיך לאפשר ולעודד הוצאת משלחות של אנשים בוגרים עם מש"ה לפולין, לצורך לימוד הנושא באופן חווייתי ותוך פניה לערוצי החוזק היחסיים של האוכלוסייה- הערוצים הרגשיים והחושיים. בדרך זאת של למידה חווייתית, אנשים עם מש"ה המעוניינים בכך, יוכלו לממש את הזכות שלהם לשוויון זכויות ושוויון הזדמנויות, גם בנושא זה של לימוד השואה. בכך, הם יוכלו לקחת חלק בקונצנזוס הלאומי של מדינת ישראל ולחזק את זהותם.

המלצות למחקרי המשך

בהתייחס למחקר כמחקר חלוץ, מומלץ להתייחס לתוצאות באופן זהיר ולפתח מערכי מחקר נוספים על מנת להמשיך בהבנת הסוגיה לעומקה. דוגמא למחקר שניתן לקיים הוא מחקר אורך, שיבחן את השפעות המסע על האוכלוסייה לאורך זמן. מחקרים נוספים יוכלו להעמיק במגוון אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים.²

בנוסף, כיוון שהמחקר הנוכחי הינו מחקר איכותני, במחקרי המשך ניתן יהיה לשקול שילוב או שימוש בשיטת מחקר כמותית. המלצה נוספת היא ביצוע מחקרים השוואתיים, בין אוכלוסיית אנשים עם מש"ה בסיטואציית המסע לפולין, לבין אוכלוסיות אחרות, כגון אוכלוסיית הנוער.

המלצות יישומיות

לצד יתרונותיו והצלחותיו של המסע כפי שנמצאו במחקר הנוכחי, המסע טומן בחובו מורכבות הכוללת אתגרים פיזיים ורגשיים בעלי פוטנציאל להשלכות שליליות (כמו פציעות, תגובות דחק פוסט-טראומתיות), לפיכך מומלץ:

א. מעבר להקפדה המתקיימת בדבר קריטריונים סדורים (כמו מיון מועמדים לפי בשלות-גיל-מצב רגשי וכד'), הכנה מדורגת ומעמיקה שלהם לקראת היציאה למסע, הנגשת הידע, ליווי אינטנסיבי של אנשי טיפול לאורך התהליך והתאמה של התכנים הרגשיים המוגשים), יש לתת את הדעת גם על מעקב טיפולי אחר הנוסעים לאחר שובם ארצה מהמסע וליווי רגשי על פי הצורך לנזקקים לכך, ע"י אנשי מקצוע מוסמכים.

ב. נראה כי המסע אינו מותאם דיו מבחינה פיזית לאנשים עם צרכים מיוחדים ובמובן זה נראה כי יש מקום לשיפור החוויה. יש לתת את הדעת על קשיים פיזיים מצטברים החוברים לקשיים הרגשיים ולתכנן את המסע באופן אוניברסאלי כך שהוא יותאם לכלל האוכלוסיות.

הצגת ממצאי המחקר

אשמח להרחיב בשתי הסוגיות הללו ולהציג את ממצאי המחקר בפני קובעי מדיניות במשרד הרווחה, האמונים על הוצאת המסעות הללו וכן בפני כל פורום אחר שאדרש לו (אנשי טיפול שעובדים עם האוכלוסייה וכד').

² הערת החוקרת: מחקר שכזה עשוי להיות רלבנטי מאוד בשנים הקרובות, שכן עם השינויים הארגוניים במשרד הרווחה והמעבר למבנה של מינהל מוגבלויות מאוחד, יתכן והמשלחות לפולין יכילו אוכלוסיות עם מוגבלויות נוספות כגון: אנשים עם אוטיזם, אנשים עם מוגבלויות פיזיות, אנשים עם מוגבלויות חושיות.

Abstract

This study explores the traditional Israeli journey to Poland as experienced by adults with intellectual disability disorders. The purpose of the present study is to analyze and examine the journey to Poland taken by intellectually disabled individuals. The following research questions were considered:

1. In what manner do adults with from intellectual disability disorders experience and interpret the journey to the concentration and death camps, from their own perspectives as well as that of the researcher who had accompanied the journey as an observer;
2. In what manner, if any, did adults with from intellectual disability disorders travelling to Poland realize the educational goals determined by the Ministry of Education and Ministry of Social Affairs.

Over the past several decades, Holocaust studies have become an integral part of the educational curriculum in several countries worldwide (Bastel, Matzka & Miklas, 2010; Gundare & Batelaan, 2003; Mailes & Cowan, 2012; Spalding, Savage & Garcia, 2007; Utgaard, 2003). In Israel, Youth journeys to Poland are a common and well-known phenomenon, considered one of the key events of the Israeli education system (Podoshen, Hunt & Andrzejewski, 2015), evoking a discourse of supporters and opponents alike. Per Gross, the Holocaust is a primary factor in the Jewish identity of youths in Israel (Gross, 2010a). To that end, the journey to Poland is still a relatively new and unfamiliar phenomenon among persons with from intellectual disability disorders. Persons with from IDD³ have long been absent from national-social Holocaust discourse. The phenomenon of conducting such journeys for the IDD population has developed on fertile soil of change in perceptions and stances toward IDD individuals in Israel and worldwide, including change in treatment policies (Salvador-Carulla & Bertelli, 2008; Schalock, Luckasson & Shogren, 2007). In 2012, Israel adopted the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities,

³ IDD – Intellectual Disability Disorder

promoting equal opportunity rights and actively working to make all areas of life more accessible. These include, among others, accessibility to museums, memorial sites and other sites of national-cultural significance.

While journeys to Poland have been researched in regards to typically developed individuals (Lev, 1998, 2007; Davidovich & Suan, 2011), they have not been explored in regards to the IDD population. This study aims to shed light on the phenomenon and examine the manner in which IDD individuals experience the journey to Poland.

Research Method

The research method chosen for this study is the qualitative paradigm, following a strategy of multiple case studies (Stake, 1995). This approach allows for a complex, holistic examination and findings analysis, achieving a detailed, in-depth and all-inclusive depiction of processes and subjective interpretations given by the sampled individuals. The chosen case study is the August 2015 "Hashachar 6" delegation to Poland. The sampled cases are comprised of 21 participants – adults with from IDD (mild impairment). The researcher acted as observer throughout the entire process, from group building and journey preparation, to the journey itself. The researcher held the role of delegation leader, performed observations, journaled the journey, documented evening group discussions at each stage of the journey, and interviewed the participants upon their return to Israel. Analysis of the material collected in the current study follows Gross (1995). Phrases were used as analysis units, and repeating themes and patterns were searched for in an attempt to recognize categories and inter-category relationships (Gross, 1995, 2002). Several procedures were performed during the data analysis phase (journal, evening talk documentation, interviews). First, primary categories were identified (ETIC) based on prior theories; data were openly sorted and analyzed accordingly (Tzabar Ben-Yehoshua, 1997). At the second stage, an inductive process of new category identification was performed (EMIC). Sources were read several times over, for an in-depth understanding and primary analysis following open-coding approach. First, we identified words and meanings in the phrases, and

then examined the interactions of their meanings within the text, in order to create temporary initial categories (Kassan & Krumer-Nevo, 2010). Next, we performed a mapped analysis, examining the relations within the categories and between categories and subcategories, identifying and binding relationships in order to create hierarchy between categories (Glaser & Strauss, 1967; Denzin & Lincoln, 2011). Finally, we identified a super-category, which influenced and fed the other categories. It is presented in the theoretical model, which binds the professional literature and well-known, relevant theories pertaining to the current study.

Following the analysis, eight categories were defined. Of these, one was chosen as the main category, defined as "authentic, empowering, unmediated and multi-sensory learning". We found relationships leading to the rest of the categories: "sensations and feelings", "knowledge acquisition", "personal strengths and various difficulties", "use of defense mechanisms and need for assistance and support", "relationships and belonging", "the journey as a formative experience" and "personal change".

Main Findings and Discussion

The findings correspond with those of other studies performed on a normative student population, which point to a significance of the journeys to Poland for the non-disabled population (Davidovich & Kendell, 2006; Davidovich & Suan, 2011; Yaakobi & Zilberberg, 2008; Lev, 2007; Bacon & Kimball, 1989;; Berman & Davis-Berman, 1995 Chan,2012 Cross, 2002 Ewert, 1989 ; ;Cowan & Maitles, 2007 Gross, 2010a; Jacobs, 2014; Pfeiffer & Jones, 1983; Reid, 2002; Romi & Lev, 2007):

- a. Regarding the question of the manner in which participants experience and interpret the journey to the concentration and death camps, from their own perspective as well as that of the researcher acting as "participating observer" – it was found that IDD individuals experience the journey to Poland as a significant learning experience, as presented both cognitively and emotionally. The interactive group journey in which they participated has promoted their learning of

the Holocaust and became a means for reassuring their identity and sense of belonging.

It was found that persons of IDD who had taken this journey were able to identify with the Jewish people and forge a sense of belonging to the land of Israel, the State of Israel, and their ancestry. In this regard, they are no different than normative adolescents. As Davidovich and Suan (2011) point out, the vast majority of studies concerning stance and identity following the journey reveal that the experience acts as a device for validation and reaffirmation of the Jewish-Israeli identity, of Zionist and national values, and of Jewish belonging (Gross, 2000; Romi & Lev, 2003; Davidovich & Kendell, 2006; Davidovich & Suan, 2011; Podoshen, Hunt & Andrzejewski, 2015).

- b. Regarding the question of whether and how persons of IDD who had ventured on the journey to Poland realize the educational goals determined by the Ministry of Education and Ministry of Social Affairs, it was found that they were indeed able to do so, in the following manner:
 1. Sampled participants had acquired knowledge, expressed interest and identified with Jewish life in Europe before and during the Holocaust. These manifested, among others, in question asking, comments throughout the journey, and in the interviews conducted shortly after their return to Israel.
 2. It was found that knowledge acquisition and the emotional experience had come together, enabling participants to identify with the Jewish people and values. This manifested in talk of belonging to the Jewish people and a bond to Jewish symbols.
 3. Participants were exposed to contents of Zionist education, humanity and human rights, expressed via active participation in ceremonies and attachment to national symbols such as flag waving and singing of the Tikva, the national anthem.
 4. Hands-on, multi-sensory learning was expressed via visual, audiological, kinesthetic and olfactory means:

- **Visual** – learning through observation seems to have been highly significant and stimulated participants' imagination. It produced responses of new insights and internalization of their knowledge of the Holocaust.
- **Auditory** – it was found that listening and attentiveness were associated with the visual channel and helped the participants learn, comprehend, and internalize their experience, reinforcing their knowledge of the Holocaust.
- **Kinesthetic** – It was found that through physical and unmediated touch, participants experienced sensations of shock, which they had expressed emotionally, verbally, throughout the journey and in their post-journey reports.
- **Olfactory** – the unique smells of the camps had formed associations in the minds of the participants—death, gas and smoke—thereby enabling them to emotionally connect with the difficult experience.

These findings fit the argument presented by Maitles (2011), that a visit to the camps can provide visitors with a greater understanding of the magnitude of the tragedy and cruelty that happened there, and aids the learning and understanding process.

These findings correspond with studies claiming that attending the actual place where the events occurred, detachment from daily life and a focus on a solitary topic, pushing all other matters aside, as well as an incorporation of the emotional aspect, allow for maximal learning conditions (Lev, 2010). It is an authentic experience that enables multisensory learning, corresponding with the entire being of the student. Many researchers report this form of learning to be helpful in knowledge provision, via an emotional experience, and may also lead behavioral and social change. Furthermore, the personal experience forms a foundation for learning among normative populations, and even more so among the special needs community (Bacon & Kimball, 1989;

Berman & Davis-Berman, 1995; Chan, 2012; Cross, 2002; Ewert, 1989; Reid, 2002; Yaakobi & Zilberberg, 2008).

To conclude, it appears that the participants in the current study, IDD individuals of mild impairment, were found fit to participate in the journeys to the concentration camps in Poland, revealed to be a significant learning experience for them as much as it is for the general population. Nevertheless, and despite high correlation between prior studies of unimpaired populations and the population of the current study, we had found several unique characteristics exhibited by IDD individuals under the circumstances of the journey. These include high levels of fear, intensity of seasickness, and an increased need for external support; all of these will be elaborated upon later. Several parameters should therefore be taken into account for specific future reference regarding delegations to Poland of persons with IDD, as detailed in the recommendations below.

Conclusions

The primary conclusion arising from this study is that, given the role of the Holocaust in the Israeli national consensus, and given that persons of IDD have the right to equal opportunities in all areas of life, a journey to Poland of individuals with IDD may provide an opportunity for learning about the Holocaust, identifying with the Jewish people, attaining a sense of belonging to the people of Israel, the State of Israel, and their ancestry.

Recommendations

Alongside the benefits and successes of the journey, as revealed in the current study, the journey itself is complex and involves physical and emotional challenges that hold the potential for negative repercussions (injury, post-traumatic stress reactions). It is thus recommended that:

- Attention should be given to therapeutic treatment of participants following their return, and professional care for those in need of it.
- Attention should be given to improving and adapting the physical conditions of the journey, to fit the needs of individuals with IDD.

Considering the pioneering nature of this study, the results should be scrutinized. Additional research designs should be developed, in order to deepen the understanding of this issue, particularly follow-up studies that further examine the implications of the journey for a bigger sample. These should be conducted using further research methods such as quantitative study, population comparison, and an observational study examining the effects of the journey over time.

מקורות:

- גרוס, ז' (1995). *יהדות ובני קיבוץ קשר אפשרי*. תל-אביב: רמות-אוניברסיטת תל אביב ויד טבנקין.
- דוידוביץ, נ' וסואן, ד' (2011). מסעות בני נוער לפולין: בעד ונגד. בתוך נ' דוידוביץ וד' סואן (עורכים), *זיכרון השואה סוגיות ואתגרים*. ירושלים: אריאל.
- דוידוביץ, נ' וסואן, ד' (2011). שואה וחוויה-הילכו השניים יחדיו? על למידה חווייתית של השואה. בתוך נ' דוידוביץ וד' סואן (עורכים), *זיכרון השואה סוגיות ואתגרים*. ירושלים: אריאל.
- דוידוביץ, נ' וקנדל, י' (2006). מסעות משותפים של ישראלים וגרמנים- מעבר לטלטלה חווייתית. *כיוונים חדשים*, 14, 152-164.
- יעקובי-זילברברג, ל' (תשסח). ידע רגשות ועמדות של נוער במצבי סיכון כלפי השואה: שינויים בעקבות המסע לפולין. *מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית*, 30, 83-108.
- לב, מ' (1998). *השפעת מסע בני נוער לפולין על עמדותיהם כלפי השואה בתחום הקוגניטיבי ובתחום הרגשי* (עבודת גמר לשם קבלת התואר "מוסמך בחינוך"). אוניברסיטת בר אילן.
- לב, מ' (2007). מסעות הנוער לפולין: מסע אל זיכרון השואה. בתוך ש' רומי ומ' שמידע (עורכים), *החינוך הבלתי פורמאלי במציאות משתנה* (עמי 433-449). ירושלים: מאגנס.
- נירי, ד' (2010). *חויית הזקנה בעיניהן של נשים מזדקנות עם פיגור שכלי* (עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך"). אוניברסיטת חיפה.
- צבר- בן יהושע, נ' (1997). *המחקר האיכותי בהוראה ובלמידה*. תל אביב: מודן.
- קסן, ל' וקרומר-נבו, מ' (עורכים). (2010). *ניתוח נתונים במחקר איכותני*. באר-שבע: אוניברסיטת בן-גוריון.

Bacon, S.B., & Kimball, R. (1989). The wilderness challenge model. In R. Lyman, S. Prentice-Duun & S. Gambel (Eds.), *Residential and inpatient treatment of children and adolescents* (pp.115-144). New York: Plenum Press.

Bastel, H., Matzka, C., & Miklas, H. (2015). Holocaust Education in Austria: A (Hi) story of Complexity and Prospects for the Future. In Z. Gross, & Doyle E. Stevick (Eds.) *As the Witnesses Fall Silent: 21st Century Holocaust Education in Curriculum, Policy and Practice* (pp. 407-425). Springer International Publishing.

Chan, C. K. Y. (2012). Exploring an experiential learning project through Kolb's Learning Theory using a qualitative research method. *European Journal of Engineering Education*, 37(4), 405-415.

Cross, R. (2002). The effects of an adventure education program on perceptions of alienation and personal control among at-risk adolescents. *Journal of Experiential Education*, 25(1), 247-254.

Qualitative Research, Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (Eds.) (2011). *The SAGE Handbook of Fourth Edition*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

Ewert, A. (1989). *Outdoor adventure pursuits: Foundations, models, and theories*. Worthington, OH: Publishing Horizons.

Glaser, B.G., & Strauss, A.L. (1967). *The discovery of grounded theory*. Chicago: Aldine.

Gross, Z. (2010a). The secret of the success of Holocaust education in Israel. *Education and Society*, 28(2), 29-44.

Gundare, I. & Batelaan P. (2003). Learning about and from the Holocaust: the development and implementation of a Complex Instruction Unit in Latvia. *Intercultural Education*, 14(2), 151-166.

Maitles, H., & Cowan, P. (2012). "It reminded me of what really matters": teacher responses to the Lessons from Auschwitz Project. *Educational Review*, 64(2), 131-143.

Spalding, E., Savage, T., & Garcia, J. (2007). The march of remembrance and hope: Teaching and learning about diversity and social justice through the Holocaust. *The Teachers College Record*, 109(6), 1423-1456.

Utgaard, P. (2003). *Remembering and forgetting Nazism: Education, national identity and the victim myth in postwar Austria*. Oxford and New York: Berghahn.

Podoshen, J. S., Hunt, J. M., & Andrzejewski, S. A. (2015). Attribution Processes in Cross-Cultural Heritage Tourism. *Journal of International Consumer Marketing*, 27(2), 123-136.

Reid, C. (2002). The effects of an adventure education program on perceptions of alienation and personal control among at-risk adolescents. *The Journal of Experiential Education*, 25, 247-254.

Salvador-Carulla, L., & Bertelli, M. (2008). Mental retardation or intellectual disability: Time for a conceptual change. *Psychopathology*, 41, 10-16.

Stake, R. E. (1995). *The Art of Case Study Research*. London : SAGE Publications .

The journey to Poland of people with Intellectual Disability Disorder- "Hashahar" delegation

Sarit Tilovich Levi

Supervision by: Prof Zehavit Gross

Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the
Requirements for the Master's degree
the School of Education
Bar Ilan University

This work was supported by a grant from Shalem Fund for
Development of Services for People with Intellectual
Disabilities in the Local Councils in Israel

2017

קרן שלם/2017/641